

Skladenjski podatki v (slovenskem) narečnem slovarju

Karmen Kenda-Jež, Peter Weiss

IZVLEČEK: Značilnosti ustroja skladenjskih podatkov v splošnih enojezičnih slovarjih so izhodišče za obravnavo načina njihovega prikaza v slovenskih slovarjih knjižnega jezika in za oceno njihovega vpliva na narečno slovaropisje. Sondažna razčlemba eksplicitnih in implicitnih skladenjskih podatkov v slovenskih narečnih slovarjih pa je namenjena opredelitvi tistih prvin, ki so posebnost narečnega slovaropisja (in v veliki meri tudi slovaropisja govornjenega jezika).

ABSTRACT: The authors discuss the presentation of syntactic information in dictionaries of standard Slovenian and assess their influence on dialectal lexicography in contrast to presentation and arrangement of syntactic data in general-purpose monolingual dictionaries. A probative analysis of explicit and implicit syntactic information in Slovenian dialectal dictionaries is intended to determine the features that are typical of dialectal lexicography (and also – to a large extent – of the lexicography of the spoken language).

0.1 Skladenjski podatki so v primerjavi z drugimi slovničnimi podatki v slovarjih nasploh velikokrat predstavljeni nesistematično.* Natančnejša primerjava med razlagalnimi slovarji nemškega standardnega jezika je pokazala, da se skladenjski podatki v njih ne ujemajo (Bergenholtz – Mugdan 1984, 47sl.), kar pa ne velja samo za razlagalne slovarje v tem jeziku, le da v številnih drugih jezikih, ki imajo manjše število razlagalnih slovarjev, skorajda ni možnosti, da bi ugotovili neenotnost.

0.2 Slovensko narečno slovaropisje spada med manj razvita, saj je prvi slovar kakega slovenskega narečja v knjigi slovar črnovrškega narečja Ivana Tominca iz leta 1964 (Tominec 1964), v zadnjih dveh desetletjih pa so izšli ali začeli izhajati še drugi: Tezaver slovenskega ljudskega jezika na (avstrijskem) Koroškem (Thesaurus 1–4), slovar obirskega narečja na avstrijskem Koroškem Ludvika Karničarja (Karničar 1990), beltinskega prekmurskega govora Franca in Vilka Novaka (Novak

* Prispevek je razširjena različica predavanja, ki je bilo predstavljeno 14. novembra 2000 na 9. znanstvenem srečanju o hrvaških narečjih (v sekciji o narečni skladnji); organizirala ga je Hrvaška akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu.

1985, 1996), rezijanskega govora v Bili (San Giorgio) Hana Steenwijka (Steenwijk 1992), slovar govora Sv. Antona pri Kopru Dušana Jakomina (Jakomin 1995), slovar govora Gozda-Martuljka in Srednjega Vrha (na Gorenjskem) Stanka Koširja (Košir 1997), poskusni zvezek slovarja govorov spodnje Zadrečke doline (A–H) Petra Weissa (Weiss 1998), (italijansko-)nadiški slovar Simone Rigoni in Stefanie Salvino (Rigoni – Salvino 1999) in slovar poljanskega narečja Dušana Škrlepa (Škrlep 1999).¹

1.0 Načelno se postopki predstavljanja skladenjskih podatkov v splošnih enojezičnih slovarjih in v narečnih slovarjih različnih obsegov ne razlikujejo, zato je – tudi zaradi specifičnih slovenskih razmer, v katerih je vsakršnih slovarjev premalo – marsikaj povedano za obe skupini slovarjev hkrati. Vendar pa se splošni enojezični razlikujejo od narečnih po temle:

(1) Splošni enojezični slovarji, posvečeni standardnim jezikovnim različkom, se ravnaajo po načelu reprezentativnosti, torej popisujejo sinhrono stanje jezika (povprečnih) govorcev ene (tj. srednje) generacije (prim. Jedlička 1974, 27–28; Zgusta 1991, 201), prvo načelo (klasičnih) narečnih slovarjev pa je dokumentarnost (Stellmacher 1986, 36–37), zato je sam obstojski razdelek (Gjurin 1986, 151–152) najpomembnejša (lahko tudi edina) geselska enota,² posebne pozornosti pa so deležne najstarejše jezikovne prvine.³ Želja po ohranitvi izginjajočega besedja je bila gonilo narečnega slovaropisja od njegovih začetkov v 18. st. (Niebaum – Macha 1999, 49) do danes, ko je predvsem razlog za nastanek številnih ljubiteljskih besednih zbirk (prim. Jakomin 1995, 7–8; Košir 1997, 4).

(2) Enojezični slovar piše po navadi skupina ljudi, narečni slovar en sam človek z morebitnim jezikovnim svetovalcem ali urednikom (ki je to lahko tudi po avtorjevi smrti); predstavitev slovničnih podatkov je odvisna od jezikoslovnega znanja in jezikovne kompetence sestavjalca in svetovalca ali urednika.

(3) Gradivo za splošni enojezični slovar temelji na zapisanih virih (zato je lahko veliko obsežnejše), narečni slovaropisec (po navadi sam) pa si mora govorno

¹ Z vprašanji narečne skladnje se je v slovenski dialektologiji začel ukvarjati Rudolf Kolarič (Kolarič 1959). V novejših monografskih obdelavah so narečne skladenjske značilnosti navadno sopostavljene s skladenjskimi značilnostmi knjižnega in (»splošnega«) pogovornega jezika po modelih iz Slovenske slovnice Jožeta Toporišiča (1976, 2000) in Nove slovenske skladnje (Toporišič 1982) istega avtorja, prva empirična raziskava s tega področja pa je magistrska naloga Danile Zuljan Kumar (2001), ki se ukvarja z razmerji med skladenjsko strukturo zahodnih slovenskih govorov (briščine in nadiščine) in normativnimi pravili knjižne slovenščine ob hkratni presoji možnih romanskih vplivov na narečno skladnjo.

² Prim. navedek iz recenzije Slovarja beltinskega govora, ki jo je napisal Tine Logar (Novak 1985, 1996, VI): »Béltinski slovar je dragoceno leksikografsko in dialektološko delo. Z njim je prišlo v evidenco jezikoslovcev in etimologov mnogo besed, ki jih doslej nismo poznali ...«

³ Reprezentativni narečni slovarji so začeli nastajati šele v novejšem času. Prim. Weiss 1998, 7: »Izhodiščen (in neoznačen) je sistem, ki ga govori srednja generacija govorcev.«

gradivo šele pripraviti, kar od njega zahteva veliko časa, korpus pa niti približno ni tako obsežen kot tisti za splošni enojezični slovar.

(4) Narečni slovaropisec ne more računati na kdo ve kolikšno zanimanje za svoj slovar, medtem ko se slovarji knjižnega jezika dobro prodajajo in ponatiskujejo.

(5) Predstavitev gradiva v narečnem slovarju je oprta na sopostavitev (pa naj bo ta kontrastivna ali konfrontativna – prim. Kenda-Jež – Weiss 1999, 30) narečnih jezikovnih struktur ter njihove rabe in pogostnosti s knjižnimi. Zato je kakovost jezikovnega opisa v narečnih slovarjih precej odvisna tudi od kakovosti splošnih enojezičnih slovarjev knjižnega (standardnega) jezika. Če izvzamemo glosar cerkljanskega narečja Jana Baudouina de Courtenayja, ki je izšel že leta 1885 in se je pri kontrastivni izbiri narečnega slovarskega gradiva opiral na Janežičev slovensko-nemški slovar iz leta 1874 (Baudouin de Courtenay 1885, 108), lahko razvoj slovenskega narečnega slovaropisja razdelimo na dve obdobji: na obdobje po izidu Pleteršnikovega slovarja, na podlagi katerega je zbiranje in redigiranje narečnega gradiva potekalo do osemdesetih let⁴ 20. stoletja (Tominec 1964, 5; Novak 1985, 1996, V; Karničar 1990, 111), in na od sedemdesetih let dalje vzporedno potekajoče obdobje vpliva postopno izhajajočih petih knjig Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ 1970–1991) – zlasti na oblikovanje razlagalno-ponazarjalnih razdelkov nastajajočih narečnih slovarjev, med katere npr. spadajo načrtovani kostelski slovar (Horvat 1988/89) in poskusni zvezek slovarja govorov spodnje Zadrečke doline (Weiss 1998), aneksni slovarji v diplomskih, magistrskih in doktorskih nalogah (Benedik 1981; Kenda-Jež 1987; Smole 1994; Škofic 1996) ter vsi manjši izrazijski slovarčki, nastali v tem obdobju.

Slovarsko siromašni jeziki, kakršen je slovenski, imajo narečja marsikdaj predstavljena bolje kot knjižni jezik, kar se vidi recimo iz pogumno zastavljenega in dobro izpeljanega Tezavra slovenskega ljudskega jezika na Koroškem (Schlüssel 1982; Thesaurus 1–4), katerega rešitve so v marsičem povzete tudi v slovarju govorov spodnje Zadrečke doline (Weiss 1998). Podobno je mogoče reči npr. za Slovar srbskih govorov Vojvodine (Petrović 2000; prim. Weiss 2001), ki vsebuje sodobne in odlične rešitve, ki jim v srbskem knjižnem slovaropisju (še) ni para.

1.1 Še najbolj dosledno se v slovarjih navajajo besednovrstni podatki, čeprav je del besedja s tega stališča komajda mogoče opisati, saj ob marsikateri besedni vrsti ni videti njenega roba; tako je v slovenščini s povedkovnikom, ki – v nasprotju s slovničnim opisom, kakršnega najdemo npr. v zadnji izdaji Slovenske slovnice Jožeta Toporišiča iz leta 2000 (Toporišič 2000, 412), ki je po četrto stoletja še vedno tako rekoč nespremenjen – ni posebna besedna vrsta, ampak ropotarnica, v kateri se znajdejo posamezne rabe predvsem pridevnikov, prislovov in samostalnikov. Velike nejasnosti so tudi pri medmetnih glagolih ali medmetih, ki imajo izražene velelniške ob-

⁴ Zadnje tovrstno rokopisno narečno slovarsko gradivo, ki ga hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, je z začetka sedemdesetih let 20. stoletja. Ustroj rokopisnega gradiva je bolj ali manj enoten, usmerjen je v popisovanje besedja, ki ni zajeto v Pleteršnikovem slovarju, na kartotečnih listih je po navadi zapis (poknjžžene) iztočnice, knjižne ustreznice/pomenske razlage, opozorilo na obstoj iztočnice v Pleteršnikovem slovarju ter morebitno ponazorilo (navadno s stavčno strukturo), prim. npr. A. Šulgač (iz petdesetih let): lãps m = teslo; Plet. nima.

like (za 2. os. ed. ter za 1. in 2. os. mn. in dv.), kot so *daj -te* ali *na -te*. Pri tem je manj pomembno izrazje kot slovarska predstavitev vlog, ki jih imajo besede, predstavljene v slovarju. Besednovrstno pripadnost posamezne besede lahko izpeljemo samo iz njene skladenjske vloge (Helbig – Buscha 1984, 19) – vsi drugi poskusi (npr. po pomenoslovnih ali oblikoslovnih merilih) so se doslej izjalovili.

V slovenskih narečnih slovarjih⁵ je dosledno navajanje besednovrstnih podatkov (Thesaurus I–4; Steenwijk 1992; Weiss 1998) prej izjema kot pravilo. Navadno je posebej označen samo samostalnik (*m, ž/f, s/n* – Novak 1985, 1996; Karničar 1990). Tominec uporablja besednovrstne podatke le v izjemnih primerih – kadar med poknjženo iztočnico (ki je pravzaprav nosilka implicitnega besednovrstnega podatka) in njeno narečno ustreznico ni popolne vzporednosti oblikospreminevalnih vzorcev (*droži*: drōžę f. pl.) oz. takrat, kadar bi si bralec zaradi narečnega razvoja glasovja lahko razmerje med njima napačno razlagal (*dila*: dīlē f. – preglas). – V poskusnem zvezku slovarja govorov spodnje Zadrebke doline (Weiss 1998) sta pri ustreznih samostalnkih dosledno navajani kategoriji števnosti in živosti, ki sta bili predvideni v zasnovi slovarskega dela Slovenskega pravopisa (Toporišič 1994) in sta v njem zdaj tudi uveljavljeni (SP 2001).⁶

1.2 Več skladnosti bi v slovarjih nasploh pričakovali pri podatkih o pregibanju ustreznih besednih vrst. Ti so v slovarjih predstavljeni spet zelo različno: včasih v obliki preglednic v slovarskem uvodu, ki širijo osnovne podatke iz gesel (npr. pri samostalniku največkrat iz im. in rod. ed., včasih tudi iz številskih podatkov, kot v starejših izdajah dvojezičnih Langenscheidtovih slovarjev) na celotno paradigmo. Največkrat so predstavljene le osnovne oblike pregibnih besednih vrst, torej pri samostalniku im. in rod. ed. (oz. mn., če ed. ni), pri pridevniku im. ed. m., ž. in s. spola in pri glagolih nedoločnik in 1. (ali 3., če je raba brezosebna) os. ed., pa tudi neopisno stopnjevanje tipa *dober – boljši*. Velikokrat v slovarju eksplicitnih podatkov o pregibanju sploh ni in jih je treba šele rekonstruirati.

V Uvodu k SSKJ-ju so sicer navedene vse preglednice, v katerih lahko najdemo končnice, ki pri pregibnih besednih vrstah v geslih manjkajo, vendar pa so podatki lahko tudi nezadostni. Iz podatkov za rod. ed. samostalnikov *kolega* in *sluga* ne izvemo jasno, da se ta dva samostalnika v množini obnašata zelo različno: rod. mn. je npr. *kolegov* in *slug*.

Tominec (1964) npr. zapisuje neprve osnovne slovarske oblike, kadar pri pregibanju prihaja do podaljšave oz. premene osnove, kar je v skladu z načeli v Pleteršnikovem slovarju pri prikazu samostalnikov in pridevnikov (*doga*: dūāγā, dūāγę,⁷ *dac*: dāc, dācā : *dar*: dār, gen. dāru : *debeluhar*: dēbēlūxar -arje : *davek*: dāυk; *debel*: dēbu, dēbīā, dēbīā : *deževen*: dāžīāun), ne pa pri glagolih, pri katerih je bilo zapisovanje

⁵ Za ta prispevek je bilo v navedenih slovarjih pregledano vse besedje, ki se začne na črko D.

⁶ Prim. Snój 2002, 221: »V slovarju SP [2001] so našete kategorije [namreč števnosti, živosti in človeškosti ter vezljivosti] za slovenski jezik prvič načrtno izkazovane v obliki posebnih oznak [...] in s posebnim načinom ponazarjanja rabe« (op. K. K.-J. in P. W.).

⁷ Ob samostalnkih 1. ženske sklanjatve je npr. neprva osnovna slovarska oblika zelo redka, ker pri pregibanju večinoma ne prihaja niti do premen osnove niti do naglasnih premen (Tominec 1964, 25).

neprve osnovne slovarske oblike po slovaropisnem izročilu dosledno od Murka naprej (Weiss 1999, 218; Merše 1999, 259–260).⁸ Zlasti pri glagolu (za pridevnik prim. geslo *drag*) pa navajanje prvih slovarskih oblik lahko preraste v oblikovni razdelek (običajno so navedene oblike za 1. in 2. os. sed, 1. os. vel., del. -l, del. -n/-t), ki se približuje načinu predstavljanja vseh izpričanih oblik v slovarjih konkordančne vrste (Schlüssel 1982, 19; Steenwijk 1992, 237), urejenih po slovničnem ter zemljepisnem (in časovnem) zaporedju. Temu v drugi izdaji prekmurskega slovarja sledi tudi Vilko Novak (1996, XI), ki razširjeno obliko navajanja prvih osnovnih oblik uporablja pri samostalnikih (»pri značilnih besedah«) in glagolih. Na oblikoslovne preglednice oprto strogo namensko navajanje razširjenih slovarskih oblik je uveljavljeno v slovarju govorov spodnje Zadrečke doline (Weiss 1998, 31–64).

Metodološko bi bilo primerneje, da so slovarska dela, ki so oprta na sorazmerno skromen besedilni korpus z ozkim izborom števila narečnih govorcev, tudi formalno oblikovana kot konkordanca in ne kot slovar, ki je po svojem ustroju zavezan k izkazovanju sistemskih jezikovnih lastnosti, sploh če ga ne spremlja dovolj natančna slovnična razčlemba predstavljenega narečja (Niebaum – Macha 1999, 114–115). Tudi če je pisec slovarja domačin, ki se pri redakciji opira na sistemske lastnosti lastnega govora, uporabnik brez ustreznih slovničnih podatkov ne bo mogel preverjati verodostojnosti narečnega zapisa.

1.3 Pregibanjske končnice (oblikotvorne sestavine) so lahko predstavljene v slovarju kot iztočnice in so zelo podobne besedotvornim podatkom, vendar jih v splošnih enojezičnih razlagalnih slovarjih tako rekoč ne srečujemo, tudi zato, ker bi v njih na začetku ali na koncu abecede (torej pred črko A ali za zadnjo besedo, ki se začne s črko Ž) morali najti tudi ničto končnico (kaka je npr. v obliki besede *lipa* v rod. mn./dv. – *lip*).

1.4 Od slovničnih podatkov vsaj v splošnih slovarjih slovanskih jezikov ne iščemo besedotvornih, saj jih najdemo v specialnih slovarjih, kakršen se pripravlja tudi za slovenščino (Stramljič Breznik 2000). Še najbolj izčrpni besedotvorni podatki predvsem za tujejezične besedotvorne sestavine, največkrat za predpone, so velikokrat predstavljeni v slovarjih tujk ali v splošnih enojezičnih slovarjih. Tovrstne podatke je mogoče najti v monografskih obdelavah v slovničnih predstavitev (za hrvaščino prim. Babić 1991), slovaropisci pa se jim odpovejo predvsem zato, ker bi z doslednim navajanjem vsega besedotvornega obseg slovarja preveč narasel. Pa še ena težava je: ničtih morfemov (pripon, medpon) – tako kot končnic – v nespécialnem slovarju abecedno ni mogoče uvrstiti na kako logično mesto (Weiss 1999, 156; Toporišič 1994, 461). Novi Slovenski pravopis ničto priponsko obrazilo v slovarju uvršča povsem na konec abecede, za črko Ž (SP 2001, 1805).

2.0 Skladenjski podatki v slovarjih so lahko eksplicitni ali implicitni. Pri tem so eksplicitni lahko navedeni ob posameznih razlagah v obliki okrajšanih vzorcev na način *kupiti komu kaj* (SP 2001, 802)⁹ ali slabo obvestilnih številskih podatkov

⁸ Poleg primerov s samo prvo slovarsko obliko – *daljšati* = *dâlšēt* : *dobivati*: *dābīwat*, –*am* (nasploh pri glagolih na *-ati -am*; *-iti -im*) – so pogosti tudi primeri kot *daniti* = *danī se*; *dopasti se*: *se mi dāpādē* 'mi je všeč', v katerih je navedena oblika v dejanski rabi.

⁹ Ta način je sicer znan predvsem iz nemških slovarjev za tujce (Kempcke 1984, 2000;

(v nemškem Wahrigovem slovarju v geslu *kaufen* na način *V. 500*, kar ustreza vzorcu osebek + glagol + predmet v tožilniku – Wahrig 1980, 31), ki so razloženi v slovarskem uvodu ali dodatku in lahko napovedujejo skladijske podatke v ponazarjalnem gradivu.¹⁰ Implicitni skladijski podatki v ponazarjalnem gradivu (tudi v morebitnih komentarjih – gl. Weiss 1998, 17) ilustrirajo eksplicitne.

2.0.1 Skladijski podatek včasih vsebuje že sama iztočnica, sestavljena iz več besed, navadno iz pridevnika in samostalnika (v slovenskem knjižnem jeziku *Sovjetska zveza*, *Črna gora*, *alma mater*) ali česa drugega (*Združene države Amerike*, *Zveza sovjetskih socialističnih republik*, *Baden-Württemberg*, *Coca-Cola*). Besednovrstni podatek pri takih iztočnicah je večinoma zapisan nenatančno (pa ne le v slovenskih slovarjih), saj pri *Sovjetska zveza* ne gre za samostalnik ženskega spola, ampak za frazo s samostalniškim jedrom (kjer pa je samostalnik res ženskega spola). Razširitev pomena besednovrstnega podatka (ponuja ga Marjeta Humar v papirniškem slovarju – Humar 1996, 7) je glede na prejšnjo prakso sicer napredek, vendar pa npr. v primerih *alma mater* in *persona (non) grata* ne zadošča, saj iz nje še vedno ne moremo izvedeti, kaj od tega je pridevnik in kaj samostalnik (ali še kaj tretjega). V Tezavru 1–4 in v slovarju govorov spodnje Zadrecške doline so na ustaljeni način predstavljene dvobesedne iztočnice večinoma krajevna imena (*Gluhi les*, *Gornji Kot* – Thesaurus 4; *Bakove grebljice* – Weiss 1998), medtem ko precej pogostejša gesla z dvobesednimi iztočnicami v Karničarjevem slovarju obirskega narečja (*Antonovi krajteli*, *divja detelja*, *falentinova bolezen*, *znotrajšnje kolo*; *anjemati se*, *dol popravdati* – Karničar 1990) niso opremljena z besednovrstnimi podatki, s podatki o pregibanju pa le redko.¹¹

2.1 Eksplicitni skladijski podatki so v slovarju lahko predstavljeni v obliki vezljivostnih ali družljivostnih podatkov v posameznih geslih in v frazemih. Prav moderen je bil s svojo eksplicitnostjo svojčas Anton Murko (v svojih dveh slovarjih 1832–1833 – Weiss 1999), za njim Pleteršnik (1894–1895), medtem ko SSKJ eksplicitnega tako rekoč nima (kdaj pa vendarle, recimo v geslu **braniti**: »braniti kaj z dokazi«). Besednovrstno so nasploh skladijski podatki največkrat predstavljeni pri glagolih, veliko manj pa pri samostalnikih, pridevnikih, prislovih in medmetih (iz glagolov), kar se kaže tudi v Weiss 1998 (in npr. v SP 2001).

Teorija zahteva, naj slovaropisec v uvodu razloži osnovne skladijske podatke in navodila, kako je eksplicitne skladijske podatke sploh treba brati. V rešnici je mogoče najti sorazmerno natančna navodila predvsem za branje slovarskih oblik frazemov (ki sicer vsebujejo skladijske podatke – prim. Weiss 1998, 14–16), manj pa za skladnjo.

Prvine eksplicitnega navajanja skladijskih podatkov so nedosledno upo-

Götz idr. 1993) in v zadnjem času nadgrajen s podatkom za levo vezljivost (Kempcke 2000). Prim. še Mugdan 1989, 738–740, in za angleščino Cowie 1989, 588–590; Hornby 1974.

¹⁰ O utvari, da valenčni slovarji ponujajo dovolj, piše Henning Bergenholtz (1984, 29–30). Avtor je primerjal vezljivostni in družljivostni slovar nemških samostalnikov ter enozvezkovne slovarje nemškega jezika in ugotovil, da je v teh več podatkov o vezljivosti in družljivosti kot v specialnem slovarju.

¹¹ Oz. le izjemoma v zvezah tipa **dol položiti** dōw puwōšt -ō:žəm.

rabljane že od Tominčevega slovarja naprej, v katerem je opozorjeno na glagolsko vezljivost na dva načina: *dehniti*: dǎxǎt', dǎxǎnem [...] (v kaj, koga) : *dohiteti*: dǎxǎt', dǎxǎtǐm [...] z acc.; *doteči*: dǎtǎčt' [...] z acc., in sicer v primeru kontrastivne primerjave z vsemi izkazanimi pomensko-skladenjskimi možnostmi v ustreznih geslih v Pleteršnikovem slovarju.¹² Posamezne primere najdemo tudi pri Novaku 1985, [1996]: **dòl zgúcati -ijn [ín]** pregovoriti (koga), [odvrniti (koga)] in celo v Jakominovem (1995) slovarju: **'deštenət** [...] *tu je dešti 'nano ze...* - to je namenjeno za... Sistemsko je shematično navajanje vezljivostnih podatkov v slovensko narečno slovaropisje uvedel Weiss 1998 (**dajati** [...] **1.** d. kaj [...] **4.** d. za kaj [...] **9.** daje koga); posebno pozorno pa so (zaradi različnosti skladenjskih vzorcev) predstavljeni v italijansko-nadiškem slovarju: **di** [...] 3. (*causa*) od + *gen.*: **è morto di freddo** je ùmru o[d] mráza [...] je umàru od mráza [...], za + *acc.*: je umàru za mras [...], za + *str.*: je umàru za mrázan [...], za rat + *gen.*: je umàru za rat mráza [...] (Rigoni – Salvino 1999).

2.2 Implicitni skladenjski podatki. Skladenjski podatki so v slovenskih slovarjih knjižnega jezika večinoma predstavljeni kar v ponazarjalnem gradivu. »Namen zgleđa je pokazati, kako iztočnica funkcioniira v kombinaciji z drugimi leksikalnimi enotami« (Ladislav Zgusta, nav. po Jacobsen – Manley – Pedersen 1991, 2783), torej v dejanskem sobesedilu.

Pri implicitnem prikazovanju skladenjskih razmerij v narečnem slovaropisju je struktura ponazarjalnega gradiva neposredno odvisna od metodologije dialektoloških raziskav, ki se je razvijala od zbiranja ljudskega blaga prek načrtnega (jezikovnogeografskega) zbiranja besedja po vnaprej sestavljenih vprašalnicah do opazovanja spontanega narečnega govora.

2.2.1 Najstarejše gradivo za narečne slovarje je v veliki meri omejeno na slovstvenofolklorna besedila, zato ponazarjalno gradivo tudi za skladenjsko ravnino izpričuje značilnosti te umetnostne jezikovne zvrsti: **daleč** [...] »Casàr je utšòw, hospodàr pa je še dǎli zaduvòlno žəvòw.« [...] ~ **naokoli** [...] »Ambit je hròf puvàbu wsò hospodò dǎlč na wqùlò na hustíjò« [...] ~ **po svetu** [...] »Pudàw se je dǎlč pu svètò.« (Thesaurus 2 – vsi navedki so iz Šašel-Ramovševega (1936–1937) Narodnega blaga iz Roža.)

2.2.2 Klasična dialektološka anketa, usmerjena v pridobivanje enobesednih odgovorov, je seveda lahko le podlaga za slovar z zelo skopimi skladenjskimi podatki, glavnino teh podatkov pa predstavljajo frazeološke tvorbe. Tem je bilo v vseh dosedanjih slovenskih narečnih slovarjih, še posebej znanstvenih, posvečeno največ pozornosti.

Za prikaz glagolskih frazemov v geselskem članku enojezičnih narečnih slovarjev je z izjemo Tezavra in slovarja govorov spodnje Zadrečke doline značilna prikrita eksplicitnost, saj je osnovna slovarska oblika frazema navadno zapisana narečno, čeprav v dejanskem govoru v taki obliki nastopa zelo redko ali sploh nikoli: *dati* [...] srǐǎčǎ dǎt; šǎ mǎtǎr nǐ dǎu srǐǎčǎ ni segel v roko ob slovesu; *debel* [...] dǎbǐǎl ɣlǐǎdǎt čuditi se; *devati* [...] nǎ strǎn dǐǎwǎt (Tominec 1964); **'djelət** [...]

¹² Izjema je *dotekniti se*: dǎtǎkǎt' se [...] z *gen.*, kjer se gesli po ustroju med seboj sicer ne razlikujeta.

djelat kile - rediti se (Jakomin 1995); **dóber -bra -bro** [...] *dober státi* jamčiti, **dróug -á** [...] *na ~ priti* shujšati (Novak 1996).¹³ Na poseben način so ti frazemi prikazani v slovarju obirskega narečja, v katerem je narečna podoba frazema kot slovarske enote napovedana z zvezdico, njegova stavčna uresničitev pa s pomišljajem (Karničar 1990, 115): **dajati** [...] * *dájat jò a* sprechen – Pu *rú:sk sma jò dajà:wa b*) singen – *Dó:bər ste jò dajà:l*.

Sondažna razčlemba slovarskega gradiva je pokazala, da frazeološko gradivo poleg poimenovalnih frazemov (*denar* [...] *bôži gnâr kupec* in prodajalec si da sta po sklenjeni kupčiji *bôži gnâr* (nekaj drobiža); *dolg* [...] *nâ dõuy uzêť; drek* [...] si *dīnē drêkâ ū åržet* se reče, če doseže kdo ravno nasprotno, kot je hotel (Tominec 1964); **dàti, dán dati**; *notri ~ vložiti; krej ~ oddati; prejk ~ izročiti* (Novak 1996); prim. še geslo **dober** v Karničar 1990, Thesaurus 3 in Weiss 1998), katerih slovaropisna predstavitev je dovolj tipizirana že v splošnih enojezičnih slovarjih, najpogosteje tvorijo različni frazeološki komunikacijski obrazci (Stramljič Breznik 2000/01: 194): *da* [...] *pâ rêč, dē nī tākū; γdū dē jē bīŭ* kdo (praviš) da je bil? *kēj dē jē bīŭ* kaj (praviš) da je bilo; *ã dē?* (skrajšano iz: ali praviš, da) [...] *šlīš, de pējt pojdi vendar; dati* [...] *dēj, nã, dēj* (ko koga priganjamo); *dēj γã! lē dēj γã!* ko koga na drugega ščuvamo; *dober* [...] *nâ dõbãr zdrãujē* (pri napivanju) (Tominec 1964); **derət** [...] *kaj deriš, huede spet - pojdi spat, ker si zaspan; diž'gracija* [...] *a huede, huede, dižgracija* - pojdi, pojdi, nesreča (ljubk.); **drobckeno** [...] *ku se ti drobckeno (otroku)* (Jakomin 1995); **drgóuč** [...] *drgóuč pridi!* ~ *ti právin* (Novak 1996); **dèu** [...] *deu š prou zavou* (Škrlep 1999); **diavolo** [...] *dep zlùadi te nês!* (Rigoni – Salvino 1999). Pogosti pa so tudi nefrazeološki (t. i. besedne povezave, *lexical bundles* – Biber idr. 1999, 46): *dež* [...] *kâm bãš šõŭ ū tãjkm dãži* (Tominec 1964); **drúgi** [...] si wan *raklé wžē* te *drúgi vijéč* 'I already said to you last time' (Steenwijk 1982); **dərət** [...] *dobro je bilo, en malo deralo* - bilo je lepo, toda kratko (Jakomin 1995); **djàu** [...] na vem kam sm *biu djau* (Škrlep 1999). Precej je tudi obrazcev z zgolj »estetsko« funkcijo: *devetogub* [...] d. jē *dēwiət jēn dēwīdēsēt kãt pãrsiəŷu, dē γã bãjē* z *drêkãŷ snīəd!* (ker se dá le težko očistiti) (Tominec 1964); **deš** [...] *pade, pade deš, buomo jele mi 'no meš* - če bo deževalo, bo hrane za človeka in žival (Jakomin 1995). Ker se taka ponazorila pojavljajo tudi v najbolj ljubiteljskih zbirkah besed, ki so skorajda brez ponazarjalnega gradiva, gre očitno za predstavitev tistega pola govornega jezika, ki je intuitivno občuten kot najbolj protistaven »knjižnemu« zbornemu jeziku,¹⁴ razvidna (funkcijska) razvrstitev stalnih obrazcev v ponazarjalnem slovarskem razdelku pa je verjetno ena izmed najpomembnejših nalog slovaropisja govornega jezika.

Zanimivo je, da so v slovarjih, ki se ne zgledujejo neposredno po geslenskem stroju SSKJ (oz. standardih sodobnih splošnih enojezičnih slovarjev) stalne besedne zveze kot: *deroč* [...] *dērũãčē wõdã; deteljen* [...] *dīstēlŷ sīəŷē; drobičken* [...] *drõpčkanã žiənskã* (Tominec 1964); **droždžé dróuždži** [...] *vinske droždžé* (No-

¹³ Drugače Steenwijk **daménc/ménc** [...] *ni daržjjo na daménc/ménc* 'they know it by heart'.

¹⁴ Prim. Jakomin 1995, 8: »Poleg besed imajo pomen tudi celi stavki. V tem slovarju sem zapisal izreke, ki niso antonski, smo jih pa Antončani uporabljali v svojem narečju. Spominjajo me na mamo, ki jih je večkrat ponavljala.«

vak 1985); **du'mać** [...] *dumać človok* - domačin (Jakomin 1995), prav redke, prav tako so (v nasprotju s pričakovanji) redki primerjalni frazemi (prim. iztočnico **dober**: Tominec 1964 –; Novak 1985 –, 1996 –; Karničar 1990 –; Thesaurus 3 –; Steenwijk 1992 –; Jakomin 1995: *duebər ku kreh* – dober kot kruh; Weiss 1998: biti dober ko KRUH).

2.2.3 Tudi vódeni pogovor, ki je danes glavni način pridobivanja snemanih besedil za dialektološko razčlemba, ne prinaša neposredno podatkov o skladenjskih razmerjih v spontanem, nenadzorovanem govoru, pa tudi značilnega skladenjskega sobesedila za določeno besedo ne. Pri redakciji geselskih člankov se pogosto zgodi, da je ponazarjalno gradivo pri določenih besedah, zlasti pri etnografizmih, omejeno na metajezikovna pojasnila tipa *temu smo včasih rekli tako, zdaj pa tako* (prim. **zaspanec** [...] li:mə se lox'ka ré:če 'tut zaspá:nc – Škofic 2001, 162) ali pa slovarski razlagi pomena namesto ponazarjalnega gradiva sledi ljudskojezikovna pomenska razlaga *to je taka in taka naprava, orodje ali običaj* (**dere** [...]) »V yúnám qótə ud dúru je qrúšna pějč [...] zvrhěj čris pějč pa leséne dére, na qtérah se pu zímə utrocə válějə« – Thesaurus 2).

Pri vodenem pogovoru namreč narečni govorec – bodisi zaradi drugozvrstnosti jezikovnega različka izpraševalca bodisi zaradi starostne ali socialne razlike – skuša izpraševalcu ubesedeno stvarnost tudi razložiti. Redakcija geselskih člankov te vrste je zato v veliki meri odvisna tudi od jezikovne kompetence sestavljalca slovarja.

Pisec slovarja enega samega govora, ki je hkrati tudi narečni govorec, lahko vrzeli v gradivu zapolni z introspekcijo, s podatki iz lastnega idiolekt, pasivno kompetentni sestavljalec slovarja pa se bo moral zadovoljiti s tako ali drugačno obliko konkordančnega slovarja, pri čemer bo relevantnost skladenjskih podatkov odvisna od obsežnosti obdelane besedilne zbirke, načina zbiranja gradiva in končne redakcijske odločitve o tem, na kakšen način bo konkordančno urejeno gradivo uporabljeno v ponazarjalnem delu gesla: ali bo sledila načelu ponazarjanja v sobesedilu v vsakem primeru ali pa samo takrat, kadar to prinaša relevantne podatke o običajnem skladenjskem okolju določene besede ali besedne enote. Odgovor na to vprašanje je seveda stvar vsakokratne odločitve o načinu predstavitve skladenjskih podatkov.

Še v osemdesetih letih 20. stoletja si je bilo pri nas tako rekoč nemogoče zamišljati narečni slovar, ki bi temeljil samo na gradivu, pridobljenem s transkripcijo posnetih narečnih besedil.¹⁵ Z razvojem računalniške obdelave jezikovnih podatkov, zlasti korpusnega jezikoslovja, ki omogoča hitrejšo razčlemba, se zdi taka naloga bolj smiselna in lažje uresničljiva, čeprav glavna ovira ostaja ravno zamudno transkribiranje. Ker so bili narečni slovarji vse do danes v manjši meri oprti na prepise posnetkov vsakdanjega (spontanega) govora,¹⁶ se narečno slovaropisje še

¹⁵ Prim. Baur 1986, 82: »Kdor je že kdaj transkribiral tonske posnetke in ve, koliko časa to zahteva, bo zlahka razumel, da to vrsto vira lahko vključimo le v zelo omejenem obsegu«.

¹⁶ Med slovenskimi narečnimi slovarji se načrtno za prikaz spontanosti govorjenega jezika opredeljuje italijansko-nadiški slovar (Rigoni – Salvino 1999, 6).

ni podrobneje ukvarjalo z vprašanjem, kako v ponazarjalnem gradivu prikazati skladenjske značilnosti govorenega jezika oz. ni odgovorilo na vprašanje, ali je njihovo ohranjanje v ponazarjalnem gradivu sploh potrebno. Upoštevanje lastnosti govorenega jezika, kot so ponavljanje, premori, mašila itd., je namreč v nasprotju z običajno slovaropisno gospodarnostjo pri ponazarjanju (Zgusta 1991, 215–216), ki je namenjeno predvsem natančnejši pomenski (in slogovni) opredelitvi iztočnice, čemur navadno sledijo tudi narečni slovarji (prim. Schlüssel 1982; SSN 1, 36).

V slovarjih, katerih korpus je dovolj obsežen, da je razvrstitev ponazarjalnega gradiva v razdelke smiselna, bi bilo poleg terminološkega in frazeološkega razdelka dobro uvesti tudi besedilnega, ki bi služil za ponazarjanje nadpovedne skladnje (prim. geslo **duš** – Karničar 1990), hkrati pa bi sem spadala tudi pogosta enciklopedična raba ponazarjalnega gradiva, ki je za narečne slovarje značilna. Tudi v tem razdelku naj bi bila dosledno upoštevana značilna sobesedilna in skladenjska vloga posameznih iztočnic, saj drugače takega gradiva pri slovarskem načinu branja ni mogoče najti oz. poiskati. Sicer manj smiselna, vendar še dopustna pa je uporaba neznačilnih besedilnih odlomkov v krajših slovarskih sestavkih, ki dopuščajo zaporedno branje gesel.¹⁷

3 Pomanjkanje eksplicitnih slovničnih podatkov in pri njih še posebej skladenjskih v narečnih slovarjih izvira iz nezadovoljivega jezikovnega opisa narečja sploh, iz nejasnega pojmovanja, kdo bo uporabnik slovarja, pa tudi iz večno problematične (premajhne) količine gradiva, ki ga ima na razpolago narečni slovaropisec pri izdelavi slovarja. V resnici je skladenjske podatke tudi za narečje treba kombinirati s tistimi, ki so zapisani v narečni slovnici, potem z zapisanimi besedili, ki služijo za nadaljnje raziskave, hkrati pa bo ob tem treba razviti kontrastivno skladnjo, torej med konkretnim narečjem ali govorom (govori) in knjižnim jezikom, kar lahko koristi tudi narečnemu slovaropisju.

Navedenke

- Babić 1991 = Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, Nacrt za gramatiku*, Zagreb, HAZU – Globus, ²1991 (Djela HAZU, Razred za filološke znanosti 62).
- Benedik 1981 = Francka Benedik, *Škofjeloški govor: Magistrska naloga*, Ljubljana, 1981. (Tipkopi.)
- Bergenholtz 1984 = Henning Bergenholtz, *Grammatik im Wörterbuch, Syntax, Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie V*, Hildesheim – Zürich – New York, Olms, 1984, str. 1–46.

¹⁷ Prim. Škofic (2001, 143): »V ponazarjalnem razdelku so lahko tudi daljši izseki besedila, ki so predvsem etnološko ali kako drugače zanimivi in ne prinašajo le jezikoslovnih podatkov o besedi, npr. pri iztočnici **kanarka** [‘samica kanarčka’ – op. K. K.-J. in P. W.]: səm 'šou u Tā:r'žəč pa no kanà:rko z anmo moži:čkəm, ti:st moži:čək se ga i má:u napi:u, səm ga pa mo:gu u šá:it̥argo d'jat pa pé:lat, an cà:jt je 'šou, pò: i pa uopéšou.«

- Bergenholtz – Mugdan 1984 = Henning Bergenholtz – Joachim Mugdan, Grammatik im Wörterbuch: von *ja* bis *Jux*, v: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie* V, Hildesheim – Zürich – New York, Olms, 1984, str. 47–102.
- Biber idr. 1999 = Douglas Biber – Stig Johansson – Geoffrey Leach – Susan Conrad – Edward Finnegan, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, London, Longman, 1999.
- Cowie 1989 = Anthony Paul Cowie, Information on Syntactic Constructions in the General Monolingual Dictionary, v: *Wörterbücher – Dictionaries – Dictionnaires, Ein internationales Handbuch zur Lexikographie – An International Encyclopedia of Lexicography – Encyclopédie internationale de lexicographie* 1, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1989 (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 5.1), str. 588–592.
- Gjurin 1986 = Velemir Gjurin, Načela sodobnega izrazijskega slovarja, v: *Slovenski jezik v znanosti* 1, ur. Ada Vidovič-Muha, Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1986, str. 151–187.
- Götz idr. 1993 = Dieter Götz idr. (ur.), *Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache, Das neue einsprachige Wörterbuch für Deutschlernende*, Berlin itd., Langenscheidt, 1993.
- Helbig – Buscha 1984 = Gerhard Helbig – Joachim Buscha, *Deutsche Grammatik, Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, Leipzig, VEB Verlag Enzyklopädie, ⁸1984.
- Hornby 1986 = A. S. Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford: Oxford University Press – Ljubljana, Cankarjeva založba, ³1986.
- Horvat 1988/89 = Sonja Horvat, Jože Gregorič in njegov slovar kostelskega govora, *Jezik in slovstvo* 34 (1988/89), št. 3, str. 73–76.
- Humar idr. 1996 = Marjeta Humar idr. (ur.), *Papirniški terminološki slovar*, Ljubljana, ZRC SAZU, 1996 (Slovarji).
- Jakomin 1995 = Dušan Jakomin, *Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru*, Trst, Škedenjski etnografski muzej, 1995.
- Jacobsen – Manley – Pedersen 1991 = Jane Rosenkilde Jacobsen – James Manley – Viggo Hjørnager Pedersen, Exemples in the Bilingual Dictionary, v: *Wörterbücher – Dictionaries – Dictionnaires, Ein internationales Handbuch zur Lexikographie – An International Encyclopedia of Lexicography – Encyclopédie internationale de lexicographie* 3, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1991 (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 5.3), str. 2782–2789.
- Janežič 1874 = Anton Janežič-*ev slovensko-nemški slovar*, popravil in pomnožil Julij pl. Kleinmayr, Celovec, Tiskarna družbe sv. Mohora, 1874.
- Jedlička 1974 = Alois Jedlička, *Spisovný jazyk v současné komunikaci*, Praha, Univerzita Karlova, 1974.
- Karničar 1990 = Ludwig Karničar, *Der Obir-Dialekt in Kärnten, Die Mundart von Ebriach/Obirsko im Vergleich mit den Nachbarmundarten von Zell/Sele und Trögern/Korte (Phonologie, Morphologie, Mikrotoponymie, Vulgonamen, Le-*

- xik, Texte*), Graz 1986, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1990 (Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte 551).
- Kempcke 1984 = Günter Kempcke (ur.), *Handwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache* 1–2, Berlin, Akademie-Verlag, 1984.
- Kempcke 2000 = Günter Kempcke (ur.), *Wörterbuch Deutsch als Fremdsprache*, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 2000.
- Kenda-Jež 1987 = Carmen Kenda-Jež, *Govor vasi Lazec (cerkljansko narečje), A-diplomska naloga*, Ljubljana, 1987. (Tipkopis.)
- Kenda-Jež – Weiss 1999 = Karmen Kenda-Jež – Peter Weiss, Posebnosti (slovenskega) narečnega slovaropisja, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj* 35, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 1999, str. 27–46.
- Kolarič 1959 = Rudolf Kolarič, O sintaksi pivškega govora, *Razprave razreda za filološke in literarne vede SAZU* 5, Ljubljana, SAZU, 1959, str. 46–51.
- Košir 1997 = Stanko Košir, *B's 'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê – Slovar rutarške in srenške govorice*, Rute, samozaložba, 1997.
- Merše 1999 = Majda Merše, Murkov slovarski prikaz glagolov, *Murkov zbornik, Referati s simpozija Anton Murko in njegov čas*, ur. Marko Jesenšek, Maribor, Slavistično društvo, 1999 (Zora 9), str. 259–276.
- Mugdan 1989 = Joachim Mugdan, Grundzüge der Konzeption einer Wörterbuchgrammatik, *Wörterbücher – Dictionaries – Dictionnaires, Ein internationales Handbuch zur Lexikographie – An International Encyclopedia of Lexicography – Encyclopédie internationale de lexicographie* 1, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1989 (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 5.1), str. 732–749.
- Niebaum – Macha 1999 = Herman Niebaum – Jürgen Macha, *Einführung in die Dialektologie des Deutschen*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1999 (Germanistische Arbeitshefte 37).
- Novak 1985 = Franc Novak, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, dopolnil in uredil Vilko Novak, Murska Sobota, Pomurska založba, 1985.
- Novak 1996 = Franc Novak, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, drugo, popravljeno in dopolnjeno izdajo priredil in uredil Vilko Novak, Murska Sobota, Prekmurska založba, 1996.
- Petrović 2000 = Dragoljub Petrović (ur.), *Rečnik srpskih govora Vojvodine* 1–, A–B, Novi Sad, Matica srpska – Tiski cvet, 2000 (Leksikografska izdanja III, Dialekatski rečnici 2).
- Pleteršnik 1–2 = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar* 1–2, Ljubljana, Knezoškofijstvo, 1894–1895.
- Rigoni – Salvino 1999 = Simona Rigoni – Stefania Salvino, *Vocabolario italiano-natisoniano*, San Leonardo, Comitato »Pro clastra«, [1999].
- Schlüssel 1982 = *Schlüssel zum »Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten«*, ur. Stanislaus Hafner – Erich Prunč, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1982 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sonderpublikation).
- Smole 1994 = Vera Smole, *Oblikoglasje in oblikoslovje šentruperskega govora*,

- Doktorsko delo*, Ljubljana, 1994. (Tipkopis.)
- Snoj 2002 = Jerica Snój, Nekatere značilnosti slovarskega sestavka novega Slovenskega pravopisa, v: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj* 38, *Ustvarjalnost Slovencev po svetu*, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 2002, str. 219–223.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana, Založba ZRC – ZRC SAZU, 2001.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* 1–5, Ljubljana, SAZU oz. ZRC SAZU (izd.) – DZS (zal.), 1970–1991.
- SSN = *Slovník slovenských nářečí* 1–, ur. Ivor Ripka, Bratislava, VEDA, vydavatel'stvo Slovenskej akadémie vied, 1994–.
- Steenwijk 1992 = Han Steenwijk, *The Slovene Dialect of Resia, San Giorgio*, Amsterdam – Atlanta, GA, Rodopi, 1992 (Studies in Slavic and general linguistics 18).
- Stellmacher 1986 = Dieter Stellmacher, Der Benutzer des Dialektwörterbuchs, Gibt es eine Antwort auf die ungeklärte Frage der Wörterbuchforschung (Metalexikographie)?, *Lexikographie der Dialekte, Beiträge zu Geschichte, Theorie und Praxis*, ur. Hans Friebertshäuser, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1986 (Reihe Germanistische Linguistik 59), str. 35–45.
- Stramljič Breznik 2000 = Irena Stramljič Breznik, Besedna družina besede, *Jezikoslovní zapiski, Glasilo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* 6 (2000), str. 57–65.
- Stramljič Breznik 2000/01 = Irena Stramljič Breznik, Komunikacijski ali sporočanski frazemi, *Jezik in slovstvo* 46 (2000/01), str. 191–199.
- Šašel – Ramovš 1936–1937 = Josip Šašel (zbral) – Fran Ramovš (priredil), *Narodno blago iz Roža*, Maribor: Zgodovinsko društvo, 1936–1937 (Arhiv za zgodovino in narodopisje 2).
- Škofic 1996 = Jožica Škofic, *Glasoslovje, oblikoslovje in besedišče govora Kropena na Gorenjskem, Doktorska disertacija*, Ljubljana, 1996. (Tipkopis.)
- Škofic 2001 = O ptičjem lovu in ptičarstvu po kroparsko, *Slovenski jezik* 3 (2001), str. 135–168.
- Škrlep 1999 = Dušan Škrlep, *Slovar poljanskega narečja*, Gorenja vas, Gostilna Poni, 1999.
- Thesaurus = *Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten* 1 (A- bis B-, 1982), 2 (C–dn, 1987), 3 (do–F, 1992), 4 (G–H, 1994), ur. Stanislaus Hafner – Erich Prunč, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sonderpublikation).
- Tominec 1964 = Ivan Tominec, *Črnovrški dialekt, Kratka monografija in slovar*, Ljubljana, SAZU, 1964 (Dela razreda za filološke in literarne vede 20).
- Toporišič 1976 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor, Obzorja, '1976.
- Toporišič 1982 = Jože Toporišič, *Nova slovenska skladnja*, Ljubljana: DZS, 1982.
- Toporišič 1994 = Jože Toporišič, Teoretična podstava slovarja novega SP [= Slovenskega pravopisa], *Slavistična revija* 42 (1994), str. 455–473.
- Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor, Obzorja, '2000.

- Wahrig 1980 = Gerhard Wahrig, *dtv-Wörterbuch der deutschen Sprache*, München, dtv, ³1980.
- Weiss 1998 = Peter Weiss, *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami, Poskusni zvezek (A–H)*, Ljubljana, ZRC SAZU, 1998 (Slovarji).
- Weiss 1999 = Peter Weiss, Slovnični podatki v Murkovem slovensko-nemškem slovarju, *Murkov zbornik, Referati s simpozija Anton Murko in njegov čas*, ur. Marko Jesenšek, Maribor, Slavistično društvo, 1999 (Zora 9), str. 204–224.
- Weiss 2001 = Peter Weiss, Prvi zvezek Slovarja srbskih govorov Vojvodine, *Jezikoslovni zapiski, Glasilo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* 7 (2001), str. 455–462.
- Zgusta 1991 = Ladislav Zgusta, *Priručnik leksikografije*, Sarajevo, Svjetlost, 1991.
- Zuljan Kumar 2001 = Danila Zuljan Kumar, *Narečne interference v skladnji beneško-slovenskih besedil, Magistrsko delo*, Ljubljana, 2001. (Tipkopolis.)

Syntactic Information in a (Slovenian) Dialectal Dictionary

Summary

Syntactic information is often merely outlined in comparison to other linguistic levels in larger general-purpose Slovenian dictionaries: it is shown implicitly within the illustrative examples and – lately – also explicitly through information on valency and collocability. Even the number of standard-language dictionaries with adequate, i.e. reliable and sufficiently exhaustive information on basic syntactic information is rather small. From this point of view Anton Murko's Slovenian-German and German-Slovenian dictionaries (1832–1833) are crucial; outstanding are also Maks Pleteršnik's Slovenian-German Dictionary (1894–1895) and Joža Glonar's Dictionary of the Slovenian Language (1936), and in recent times The Dictionary of Standard Slovenian (1970–1991), The Slovenian Orthographic Code 2001 and also The Unabridged Slovenian-German Dictionary (1995) by the Debenjak family.

In general, dictionaries usually present only basic syntactic patterns while a more detailed analysis requires a study of various text types. On this basis a detailed monographic presentation and a less detailed presentation of syntax in a grammar book is possible.

The Slovenian dialectal lexicography can hardly be considered as developed and as such it shows dependence on the fundamental lexicographic works on standard Slovenian in the presentation of syntactic elements; therefore one might discuss the dictionaries from the "post-Pleteršnik" period or the dictionaries published after The Dictionary of Standard Slovenian. A general feature of dialectal dictionaries is their focus on phraseology which is a consequence of the methodology employed in dialectal research; only during the past fifty years the methodology of dialectal research involves the analysis of (everyday) dialectal speech on the basis of text corpora as well.

Dictionaries which are to be compiled by lexicographers having linguistic education will include more detailed syntactic information. These dictionaries will base on concordances from dialectal texts or on occurrences from written dialectal texts, occasional random excerpts and on the compiler's individual knowledge of a given dialect. Slovenian dialectal dictionaries are mostly short and they only rarely contain syntactic information, because their compilers – generally without linguistic education – paid attention primarily to lexical semantic differences with respect to the standard language. A more intensive orientation towards a grammatical description of a given dialect on all linguistic levels will in time result in a more adequate model for syntactic description in dialectal dictionaries. Yet, the only possibility to achieve this aim is in processing an extensive corpora of primarily spoken dialectal texts.